

Şer'iyye Sicilleri, A7 (1064), nr. 144; Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 33, 35; Ziver Paşa, *Âsâr-ı Ziver: Divan ve Münşeât*, Bursa 1313, II, 381; Ch. Texier, *Asie mineure*, Paris 1862, s. 428; Mehmed Ziyâ, *Bursa'dan Konya'ya Seyahat*, İstanbul 1328; İsmail Hakkı [Uzunçarşılı], *Kitabeler*, İstanbul 1347/1929, s. 40; Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik*, İstanbul 1983 (İstanbul 1953), s. 101-122, 473-493; F. Nâfiz Uzluk, "Germiyanoglu II. Yâkub Bey'in Vakfiyesi", *VD*, VIII (1969), s. 90; M. Fikri Yazıcıoğlu, *Hız. Mevlânâ'nın Torunlarından Sultan Divânî*, Konya 1963; Süleyman Gönçer, *Afyon İl Tarihi*, İzmir 1971, I, 335-336, 388-389; a.mlf., "Afyon'da Mevlânâ Rumî ve Mevlevilik", *Taşpınar*, I/2, Afyon 1963, s. 15-16; I/3 (1963), s. 22-23; a.mlf., "Bir Cevap", *a.e.*, I/8 (1964), s. 6-7; İ. Ünver Nasrattınoğlu, *Afyonkarahisarlı Şair Çizmecioglu Vehbi*, Ankara 1981, s. 55-58; Yusuf İlgar, *Tarih Boyunca Afyon'da Mevlevilik*, Afyon 1985; a.mlf., *Afyonkarahisar'da Mevlevilik*, Afyon 1992; a.mlf., "Afyonkarahisar Mevlevihanesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü II. Milletlerarası Osmanlı Devleti'nde Mevlevihaneler Kongresi*, 14-15 Aralık 1993, Konya 1994, s. 107-140; Hasan Özönder, "Afyon Mevlevihanesi", *Selçuk Üniversitesi 5. Milli Mevlânâ Kongresi: Tebliğler*, Konya 1992, s. 97-123; Hüseyin Cahit Mollaoğlu, "Çok Muhterem Süleyman Gönçer Bey'e", *Taşpınar*, I/5 (1963), 21-23.

BARİHÜDA TANRIKORUR

KARAHİSARISÂHİB

(bk. AFYONKARAHİSAR).

KARAHİSÂRÎ, Ahmed Şemseddin

(ö. 963/1556)

Ekol sahibi Osmanlı hattatı.

875 (1470) yılından önce Afyonkarahisar'da doğdu. Soyu, yetişmesi ve öğrenim durumu hakkında yeterli bilgi yoktur. II. Bayezid devrinin ilk yıllarında ilim tahsili için İstanbul'a gittiği ve hayatının sonuna kadar İstanbul'da kaldığı bilinmektedir.

Karahisârî aklâm-ı sitteyi, Yâkût el-Müsta'simî ekolünün önde gelen temsilcilerinden olup Fâtih Sultan Mehmed zamanında bir grup sanatkârla beraber İstanbul'a giderek yerleştiği tahmin edilen İranlı hattat Esedullah-ı Kirmânî'den meşketti. Şeyh Hamdullah'tan yazı meşketmiş olan Halvetiyye şeyhlerinden Cemâleddin İshak Karamânî'ye intisap ederek tasavvufî eğitimini tamamladıktan sonra hilâfet aldı. Müstakimzâde, onun ilk hat hocasının Fâtih devri hattatlarından Yahyâ Sûfî olduğunu kaydederse de (*Tuhfe*, s. 94) bu bilgi tarih bakımından doğru değildir. Bununla birlikte yazılarını

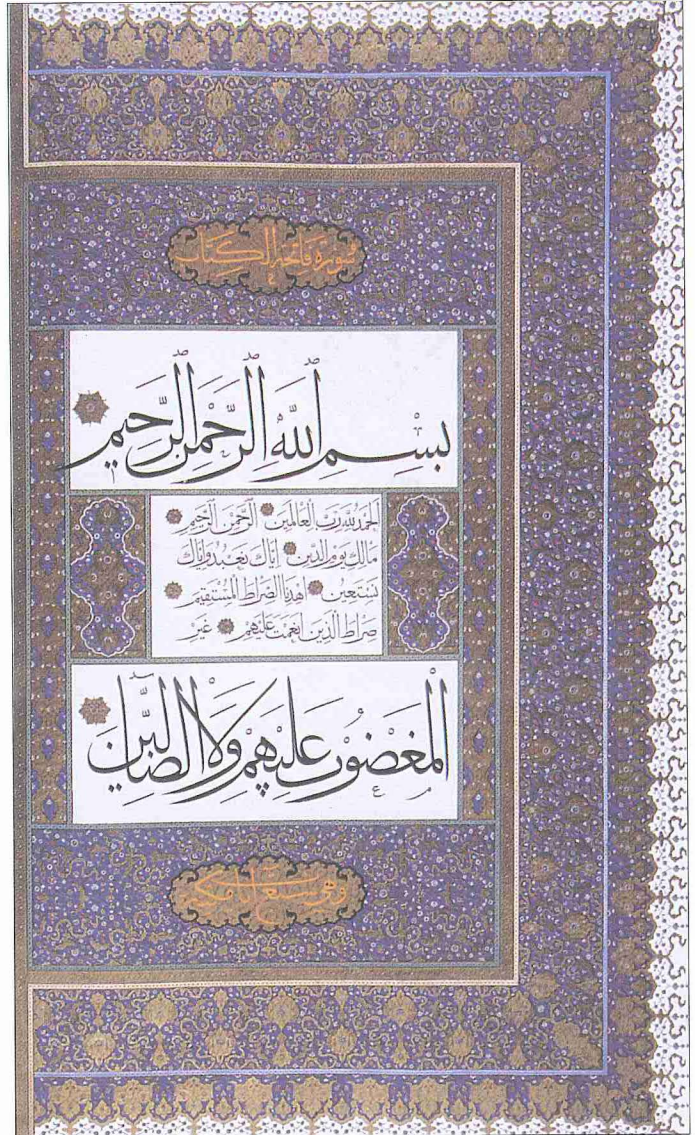
inceleyerek ondan faydalanmış olması mümkündür. Eserlerine koyduğu ketebelerde de daima Esedullah-ı Kirmânî'yi hocası olarak belirtmiştir.

Kanûnî Sultan Süleyman zamanından günümüze ulaşan Muharrem, Safer ve Rebîülevvel 952 (1545) tarihli saray ehli-hiref maaş defterinden, Karahisârî'nin kâtipler bölüğü içinde altıncı sırada 14 akçe yevmiye ile görev yaptığı ve saray ehli-hiref cemaati içinde yer aldığı anlaşılmaktadır (TSMA, nr. D 9706/4), ancak saraydaki bu göreve ne zaman başladığı bilinmemektedir.

Doksan yaşlarında vefat eden Karahisârî, Cemâleddin İshak Karamânî'nin Süt-lüce'deki tekkesinin hazîresine defnedildi. Vefatına Hüdâyî Mustafa Efendi, "Geçti hayfâ Karahisârî-i pîr" (963) ibaresini tarih düşürmüştür. Mezarının kitâbe ya-

zısı sağlığında kendisi, ölüm tarihi ise evlâtlığı Hasan Çelebi tarafından yazılmıştır. Kabrinin yeri bugün bilinmemektedir. Tezkirelerde Karahisârî'nin tasavvuf ah-lâkının canlı bir örneğini teşkil ettiği, zâhidâne, mütevazî ve sade bir hayat yaşadığı, şiir ve terzilikte de hünere sahibi bir sanatkâr olduğu kaydedilmektedir.

Aklâm-ı sitte özellikle sülûs ve nesih yazılar, Şeyh Hamdullah mektebinde satır nizamı ve harf güzelliği bakımından Yâkût üslûbunu aşmış. Osmanlı zevkini ortaya koymuştu. Karahisârî ise Yâkût el-Müsta'simî üslûbunu yeni bir yorumla canlandırmış, ayrıca celi ve müsennâ yazılarda Fâtih devri hattatlarından Yahyâ Sûfî ve Ali b. Yahyâ Sûfî'nin yazılarını örnek alarak harf bünyesinde ve kompozisyonlarda daha güzel âhenge kavuşmuş, kendi adıyla anılan üslûbu ortaya koy-

Ahmed
Şemseddin
Karahisârî'nin
muhakkak
ve reyhanî
hatla yazdığı
Mushaf-ı Şerif'in
serlevhası
(TSMK,
Hırka-i
Saâdet, nr. 5)

muştur. Yâkût tavrı onun harf ve kelimelere kazandırdığı biçim, oran, istif ve farklı sayfa tasarımlarıyla en güzel şekline ulaşmıştır. Yaptığı yeniliklerle pek çok sanatkârı etrafında toplayan Karahisârî kısa zamanda “şemsü'l-hat” ve Yâkût-ı Rûm diye anılmaya başlanmış, büyük bir ustalık ve itina ile düzenlediği celi sülûs, muhakkak, müsennâ ve müselsel kompozisyonlar hattatlara örnek teşkil etmiştir. Sürekli yeni kompozisyon ve biçimler arayan Karahisârî, bir müzehhip hassasiyeti ve titizliğiyle altın mürekkeple yazdığı harflerin etrafını siyah mürekkeple, siyah mürekkeple yazdığı harfleri altın mürekkeple tahrirleyerek yazıya farklı bir estetik boyut kazandırmıştır. Kahire Menyel Sarayı Hat Müzesi'nde bulunan bir kıtada çok ince siyah mürekkeple çizdiği nesta'lik levha bu hattı da bildiğini göstermektedir.

Bursalı hattat Şerbetçizâde İbrâhim Efendi ile Karahisârî'nin mektupla ve şiir

yoluyla rekabet ettikleri bildirilmektedir. Şerbetçizâde Karahisârî'ye gönderdiği bir Farsça beyitte, “Yazının usulünü anlayan kâmil insan lâzımdır, yoksa Yâkût şivesini her nâkıs bilemez” demiş, buna Karahisârî yine Farsça şiirle şu cevabı vermiştir: “İnsafî insanın gözü gördüğü şeyi cam parçası da olsa inci sayar, hünerli insanın gözü ayıptan pak olur. Hünersizlere gelince onların ayıplamasından korkulmaz. Usturanın ağız ne kadar keskin olsa kılı keser ama ortadan yaramaz.” Bu çekişme, Şerbetçizâde'nin İstanbul'a gidip Karahisârî ile tanışmasından sonra aralarında samimi bir dostluğun kurulmasıyla neticelenmiştir. Tezkirelerin verdiği bilgiler ve günümüze ulaşan eserlerinden dinî ve edebî ilimleri iyi seviyede öğrendiği, şiir söyleyecek kadar Arapça ve Farsça'ya vâkıf olduğu anlaşılan Karahisârî kendisine ait şu üç beyti bazı kıtalarında yazmıştır: “Ey hüsn-i hat ile feleğe baş yetiştiren / Bil kim vücûdum aya-

ğın altında hâktir // Ger erişirse sana bu tâze hutûtumuz / Onlara dil uzatma sakın zehr-nâktir // Her hattı başka başka bahrdır deniz gibi / Kim satır mevc ü nokta ana dürr-i pâktir.”

Karahisârî aklâm-ı sittede mushaf, en-âm, dua mecmuası ve murakka' olarak pek çok eser vermiştir. Kanûnî Sultan Süleyman için yazdığı mushaf-ı şerif yazısı, tezhibi, cildi ve ebadı ile devrinin medeniyet seviyesini aksettiren en ünlü eseridir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan bu mushaf (Hırka-i Saâdet, nr. 5) 61,5 x 42,5 cm. ebadında, âharlı ve vassâleli 300 varak olup ketebe kısmı boş bırakılmıştır. Ancak yazı üslûbu ve vakıf kaydından mushafın Karahisârî'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Vakıf kaydında mushafın hazineye saklandığı, Sultan II. Mustafa tarafından 1107'de (1696) tilâvet olunmak üzere Hırka-i Şerif Odası'na vakfedildiği belirtilmiştir. Mushafın metni, aklâm-ı sittenin karışık olarak kullanıldığı Yâkût tertibi diye bilinen her sayfada ilk satırı muhakkak, beş satırı nesih, bir satırı sülûs, beş satırı nesih, son satırı muhakkak hatla düzenlenmiş, sülûs ve muhakkak satırlara göre nesih satırlar kısa tutulmuştur. Bu mushaf saray nakışhânesinde sernakkaşın yönlendirme ve kontrolünde vassâl, tarrâh, cetvelkeş, altın ve renk hazırlayan sanatkârlar kadrosunun uzun süren âhenkli çalışmasının bir şaheseridir. Tezhipte Kara Memî üslûbu büyük bir başarı ile uygulanmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde III. Murad dönemine ait 12 Ramazan 992 (17 Eylül 1584) ve 25 Receb 1001 (27 Nisan 1593) tarihli Ahmed Karahisârî Mushaf-ı Şerifi Masraf Defteri'nden, III. Murad'ın saltanatı yıllarında da mushafın tezhip ve cilt işlerine devam edildiği, III. Mehmed döneminin ilk yıllarına ait 27 Ramazan 1004 (25 Mayıs 1596) tarihli bir filori defterinde tezhip ve ciltlenmesinde emeği geçen sanatkârlara verilen in'âmâtтан bu tarihlere mushafın tezhip ve cilt işlerinin tamamlandığı, Ali Çelebi, Usta Câfer, Nakkaş Hasan ve Nakkaş Mustafa'nın mushafın tezhip ve cilt işlerinde önemli rol oynadıkları anlaşılmaktadır (Meriç, s. 58, 66-68). Geçmişte örneği bulunmayan incelik ve zengin bir üslûpla tezhip edilmiş olan mushafın zahriyesi yuvarlak madalyon şeklindedir; ilk iki serlevha ile son iki sayfası sıvama tezhiplidir. Farklı düzenlemelerde iki sayfadan sonra varak 5^b-den mushafın sonuna kadar her sayfa dört koltuk tezhiplidir. Toplam 2360 karışıklık gelen koltuğun deseni yer yer aynı

Ahmed
Şemseddin
Karahisârî'nin
satrancılı küfi
ve müselsel
besmele
kompozisyonu
(TİEM, nr. 1443)

olmakla beraber farklı tasarım ve renklendirme yazı güzelliğiyle birleşmiştir. Salbekli şemseli, köşebend ve geniş bordürlü, miklebli siyah deri ciltli olan mushafın 1981'de İtalya'da, 2000 yılında Ankara'da Kültür Bakanlığı tarafından tıpkıbasımı yapılmıştır. Bu yayımda mushafın boyutu küçültülmüştür (48 x 33 cm.).

Karahisârî'nin bundan başka Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kitaları (Emanet Hazinesi, nr. 2116, 2199; Hazine, nr. 2299), bir murakka' (III. Ahmed, nr. 3654) ve bir en'âm-ı şerifi (Emanet Hazinesi, nr. 416) vardır. En'âm-ı şerif 29,4 x 20,4 cm. boyutlarında, yetmiş dokuz varak âharlı ve âbâdî kâğıda nesih hatla 961'de (1554) yazılmış olup siyah deri ciltlidir.

Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde de Karahisârî'nin çeşitli eserleri bulunmaktadır. Bunlardan sanatının olgunluk döneminde yazdığı bir en'âm-ı şerif (nr. 1443), I. Mahmud'un kütüphanesinden 31 Mart 1330 (13 Haziran 1914) tarihinde müzeye intikal etmiş, 50 x 34 cm. boyutlarında, on altı varaktır. Varak 2^b'de kare şeklinde kûfî hatla dört defa "elhamdülillâh", altında siyah mürekkeple, çok yaygın olan ünlü müselsel besmelesi, bunun altında satrançlı kûfî kare biçiminde İhlâs sûresi, 3^a'da sanat kudretini gösteren müselsel "el-Hamdü li-veliyi'l-hamd" kompozisyonu yer alır. 3^b'den 12^b'ye kadar her sayfada on üç satır muhakkak, nesih, sülüs hatlarla En'âm sûresi yazılmıştır. 13^a'da muhakkak hatla en'âm bitirme duası, 13^b'de ketebesidir. Diğer sayfalarda muhakkak reyhânî hatla seçme hadislerle Bûsîrî'nin *Kaşîde-i Bürde*'sinden bir beyit bulunmaktadır. Açık kahverengi, şemseli, miklebli ve meşin ciltlidir.

Büyük bir sabır, disiplin ve sanat gücünün mahsulü olan Yâsîn-i şerif (nr. 2649), 14 Nisan 1935 tarihinde Üsküdar Mevlevihânesi şeyhi Ahmed Remzi Efendi tarafından müzeye hediye edilmiştir. 47 x 30 cm. boyutlarında on dört varak olup alttan ayırma şemseli, miklebli, koyu vişne renginde yıpranmış meşin ciltlidir.

23 Kânunuevvel 1329'da (5 Ocak 1914) Süleymaniye Türbesi'nden müzeye intikal eden mushaf (nr. 400) 27 x 20 cm. boyutlarında, 908 sayfa, her sayfada on bir satır nesih hatla 933'te (1527) yazılmış, ketebeli, vassâleli, zahriye, serlevha ve sûre başları, cüz, hizip, aşır, secde gülleri tezhiplidir. Koyu kahverengi, şemseli, miklebli, köşebentli ve deri ciltlidir. Karahisârî'nin aynı müzede 940 (1533-34) ve 954 (1547) tarihli ketebeli iki murak-

kayı (nr. 1438, 2466), meşhur hattatların yazıları bulunan körüklü toplama bir murakka' içinde (nr. 2499) ketebeli 960 (1553) tarihli dört kıtası vardır.

Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı iki en'âm-ı şerif de (Ayasofya, nr. 19; Süleymaniye, nr. 5) Karahisârî'nin bilinen güzel eserlerindendir. En'âm 20 x 14 cm. boyutlarında, yirmi dört varak, 1^b, 2^a sülüs, nesih, diğer sayfalar dokuz satır nesihle yazılmış, ketebeli ve 949 (1542) tarihlidir. Metin etrafına altın cetvel ve siyah tahrir çekilmiş olup duraklar tezhiplidir. Şemseli, miklebli, vişne çürüğü renginde deri ciltlidir. Aklâm-ı sittenin kullanıldığı diğer en'âm da sayfa düzenlemesi ve hatların güzelliğiyle nâdide bir eserdir. 24,7 x 17 cm. boyutlarında, ketebeli, on dört varak, 9^b'ye kadar bir satır muhakkak, sekiz satır nesih, bir satır muhakkak, 9^b bir satır muhakkak, beyzî bir form içinde, ince nesihle on sekiz satır olarak düzenlenmiştir.

Aynı kütüphanede (Süleymaniye, nr. 15) tokça sülüs, sülüs ve nesih hatlarla yazılmış ketebeli, temrin mahiyetinde bir kıtası da mevcuttur. Kıtanın sağ köşesinde bizzat Karahisârî tarafından nazmedilmiş üç Türkçe beyit yer almaktadır.

Karahisârî'nin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde 963'te (1556) yazdığı ketebeli bir mushaf-ı şerifi bulunmaktadır (AY, nr. 6714). Yâkût üslûbunda yazıldığını belirttiği bu mushaf 14,5 x 9,7 cm. boyutlarında, 303 varaktır. Her sayfada on üç ince nesih satır vardır. Serlevha, sûre başı, cüz, hizip ve secde gülleri tezhipli, metnin etrafına altın cetvel ve siyah tahrir çekilmiş, duraklar tezhiplidir. Miklebli, şemseli, mor deri ciltlidir.

Afyonkarahisar Müzesi'ndeki (E. I. 6) 28 x 20 cm. boyutlarında, 941 (1534) tarihli, ketebeli, sülüs hurufat meşk murakkaı Karahisârî'nin günümüze ulaşmış güzel eserlerindendir.

Ahmed
Şemseddin
Karahisârî'nin
muhakkak,
sülüs ve
nesih hatlarla
yazdığı
En'âm
sûresinden
bir sayfa
(TİEM, nr. 1443)

Süleymaniye Camii kubbe yazıları ile (Fâtır 35/41) sağlığında yazdığı, fakat bugün mevcut olmayan kabir kitâbesi de Karahisârî'nin bilinen celi yazılarıdır. Süleymaniye Camii kubbe yazıları zamanla bozulduğundan Sultan Abdülmecid döneminde Abdülfettah Efendi tarafından terkihi aynen korunarak Râkım tavrında yeniden yazılmıştır. Müstakimzâde, Karahisârî'nin ölümünden yirmi bir yıl sonra inşa edilen Piyâle Paşa Camii'ndeki âyetle (ez-Zümer 39/73) yine ölümünden otuz iki yıl sonra vefat eden Mimar Sinan'ın kabir ve sebilinin yazılarının da Karahisârî'ye ait olduğunu kaydetmektedir. Bu yazılar muhtemelen Karahisârî'nin yazı kâğıplarından istifade edilerek talebeleri tarafından yazılmıştır. Ayrıca 970'te (1562) Yedikule İmrâhor İlyas Bey Camii yakınında bulunan Uşşâki Dergâhı Çeşmesi'ndeki taşla hakkedilmiş celi yazılarla girift müstakimzâde kelime-i tevhidin ketebesiz olmakla beraber üslûbu bakımından Karahisârî'ye ait olduğu tahmin edilmektedir.

Karahisârî'nin aklâm-ı sittede açtığı çağır bir asır içinde yerini Şeyh Hamdullah mektebine bırakmakla birlikte celi ve müstakimzâde yazılardaki tesiri Mustafa Râkım'a kadar devam etmiştir. Tophane'de Kılıç Ali Paşa Camii yazılarının hattatı Demircikulu Yûsuf Efendi, Karahisârî tavrının en ünlü temsilcisidir. Bilinen talebeleri arasında evlâtlığı Hasan Çelebi de ünlü bir hattattır. İstanbul Süleymaniye ve Edirne Selimiye camilerinin taşla hakkedilmiş kitâbeleri ve çini üzerinde işlenmiş celi yazılarının hattatı olan Hasan Çelebi, bir müddet hocasının yazı tarzını devam ettirdikten sonra Şeyh Hamdullah ekolünü benimsemiş, bu yolda da güzel eserler vermiştir. Ferhad Paşa, Büyükçekmece Köprüsü kitâbe yazılarının hattatı Derviş Mehmed (Karahisârî Dervîşi), Kâtib ve Muhyiddin Halîfe Karahisârî'nin önde gelen talebelerindendir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tsma, nr. D 9706/4; Ârifî Fethullah Çelebi, *Süleymannâme* (nşr. Esin Atıl), New York 1986, s. 31, 41, 64; Sâî, *Tezkiretü'l-bünyân* (nşr. Ahmed Cevdet), İstanbul 1315, s. 61; Mehdi Beyânî, *Ahuâl ü Âşâr-ı Hoşnûvîsân*, Tahran 1363 hş., IV, 17, 18; Âlî, *Menâkıb-ı Hünerverân*, s. 25; *Gülzâr-ı Savâb*, s. 59, 60; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 151, 152; Suyolcuzâde, *Devhâtü'l-küttâb*, s. 9-10; Ayvansarâyî, *Hadikatü'l-cevâmî*, s. 302; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 94; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 84-85; *Sicill-i Osmânî*, II, 162; *Osmanlı Müellifleri*, I, 145; Ekrem Hakkı Ayverdi, *Fatih Devri Hattatları ve Hat Sanatı*, İstanbul 1953, s. 24; Rifki Meriç, *Türk Nakış Sanatı Tarihi Araştırmaları*, Ankara 1953, s. 58, 66-68; Süheyl Ünver,

Hattat Ahmed Karahisârî, İstanbul 1964; Ömer Lütfi Barkan, *Süleymaniye Cami ve İmaret-i İnşaatı (1550-1557)*, Ankara 1979, II, 184, 187; M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatının Şâheserleri*, İstanbul 1982, IV, 7, 8; Aptullah Kuran, *Mimar Sinan*, İstanbul 1986, s. 88; *İslâm Kültür Mirasında Hat San'atı* (haz. Uğur Derman), İstanbul 1992, s. 195; Ali Alparslan, *Ünlü Türk Hattatları*, Ankara 1992, s. 49-64; Filiz Çağman, "Ahmed Karahisârî'ye Atfedilen Ünlü Kur'ân-ı Kerîm", 9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi, Ankara 1995, I, 521-527; Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul 1999, s. 109-113; Kemal Çiğ, "Hattat Ahmed Karahisârî", *Tarih Dünyası*, I/6, İstanbul 1950, s. 234, 235; Midhat Sertoğlu, "Sütlüce ve Üç Hattat Mezarı", *Hayat Tarih Mecmuası*, sy. 3, İstanbul 1977, s. 13-17; Atilla Çetin, "İstanbul'da Tekke, Zaviye ve Hankâhlar Hakkında 1199/1784 Tarihli Önemli Bir Vesika", *VD*, XIII (1981), s. 589.

MUHİTTİN SERİN

KARÂİLİK

Milâdî VIII. yüzyılda Irak'ta doğan ve Tanah'ı dinî hükümlerin yegâne kaynağı olarak kabul eden yahudi mezhebi.

Mezhebin İbrânîce ismi olan Kara'im'in (okuyanlar) "okumak" anlamındaki kara' kökünden türediği ve müntesiplerinin Tanah'ı (Ahd-i Atîk) çok okuduklarına işaret ettiği belirtilmektedir. Ayrıca kelimenin kökünde "davet etmek" mânasının da bulunduğu ve Kara'im isminin "davet ediciler" anlamına geldiği de ileri sürülmektedir. Müntesiplerine "kutsal metnin çocukları" mânasında Beneî Mikra, Ba'ale Mikra isimleri de verilmiştir. Kara'im ismi Arapça'da Karrâî, Karrâ'ûn, Kuman-Kıpçak Türkçesi'nde Karaylar, Batı dillerinde Karaite, Caraim gibi ke-limelerle karşılanmıştır.

Mezhebin doğmasında birtakım dinî, siyasî ve içtimâî sebepler etkili olmuştur. Irak bölgesinin İran ve Bizans'ın etki alanından çıkmasıyla mâbedin yeniden inşası ve Kudüs'e dönüş gibi mesîhî beklentiler güçlenmişse de bölgenin milâdî VII. yüzyılda Abbâsîler'in hükümrânlığına girmesiyle bu beklentiler hayal kırıklığına dönüşmüştür. Sosyal ve ekonomik problemler yaşayan bölgedeki yahudi topluluğu, kendilerini Abbâsî halifesine karşı temsil eden cemaat başkanlığının ve Talmud akademilerindeki âlimlerin tavırlarından rahatsız olmuşlardır. Abbâsîler'in Irak'ın kuzey ve doğusundaki dağlık bölgeleri iskâna açmasıyla yahudiler farklı mülteci etnik unsurlarla bir arada yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu hususların, geleneksel Yahudiliğe karşı

Anan ben David tarafından sadece yazılı Tevrat'ın dinde kaynak olduğunu savunan bir yapılanmanın ortaya çıkmasına yol açtığı ifade edilmektedir.

Rabbânî kaynaklarına göre, VIII. yüzyılın ikinci yarısında Irak'taki yahudi toplumunun başkanı İshak Harkavi'nin ölümü üzerine Talmud akademisinin ileri gelenleri cemaat başkanlığı için, yaşça büyük ve daha bilgili olmasına rağmen Anan'ı değil mütevazî bir kişiliğe sahip kardeşi Hananiah'ı tercih etmişlerdir. İtirazı üzerine Abbâsî halifesi tarafından hapse atılan Anan, kendisini halifeye affettirdikten sonra Talmudcu geleneğe karşı kendi din anlayışını belirlemeye ve taraf-tar toplamaya başlamıştır. Rabbânîler'in bu iddiasına karşılık Kaufman Kohler, Karâiliğin sadece şahsî ihtiraslar sonucu ortaya çıkmış bir muhalefet hareketi gibi görülmesinin doğru olmadığını, Talmudculuğa karşı gelişen tabii bir reaksiyon kabul edilmesi gerektiğini belirtmiş, bu mezhebin, Tanah'ın yegâne dinî otorite oluşuna vurgu yaparak Yahudilik tarihinde kutsal metne yönelik çalışmalara ivme kazandırdığına da dikkat çekmiştir (JE, VII, 446). Rabbânî anlayışa muhalefet eden daha önceki mezheplerden etkilendiği söylenen bu yeni hareket, VIII. yüzyılda müslümanların hâkim olduğu coğrafyada önce Anâniyye adıyla ortaya çıkmış, IX. yüzyılın ilk yarısında ise Kara'im ismini almıştır.

Karâî kaynaklarına göre Anan, Rabbânî anlayışa karşı faaliyetlere başlayınca baskı ve işkenceye mâruz kaldığından Halife Mansûr'un izniyle Bağdat'tan ayrılarak Kudüs'e yerleşti. Taraftarlarından bazıları Filistin, Suriye, Mısır, Bizans, İran, Ermenistan ve Kafkasya'ya dağılarak bu yeni hareketin propagandasını yaptı. Anan'dan sonra IX. yüzyılda yetişen güçlü şahsiyetler kendi aralarında ayrılığa düşmekle birlikte onun hareketini bir mezhep haline dönüştürdüler. Karâiliğin ilk filizlendiği yerler İran, Ermenistan ve Kafkasya bölgeleridir. IX. yüzyılda yaşayan ve Karâî ismini ilk defa kullanan Benjamin en-Nihâvendî ve öğrencisi Daniel el-Kûmisî (Dâmegânî) İran Karâîleri'nin yetiştirdiği önemli şahsiyetlerdendir.

Kudüs, Filistin ve Suriye bölgelerinde Karâîlik XI. yüzyıla kadar yayılmaya devam etti. Suriye'deki Karâîler'in bir kısmı X. yüzyıldan itibaren Bizans topraklarına göçtü (Ankora, s. 84-85). 1099 yılında Haçlılar Kudüs'ü işgal ettiklerinde Rabbânî yahudilere yaptıkları zulmü Karâîler'e de